

TEME

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 37, godina XIX
maj, 2014.

© Monos 2014

“Bosansko proljeće” – dva-tri mjeseca kasnije

Mnogo htjeli, mnogo započeli...

Zlatko Dukić, knjiž.

(ILI: Kako su tvorci i učesnici “bosanskog proljeća” s početka ovogodišnjeg februara, ipak mnogo bolje znali protiv koga i čega su, nego za šta su i kako će to ostvariti – pa je rezultat više nego mršav, vidljiv samo u smjeni bivše Vlade Tuzlanskog kantona i izboru nove, tvrdi se ekspertske, dok je u svim drugim slučajevima – Sarajevo, Zenica, Mostar, Bihać itd. – sve ostalo po starom, čak su mete nezadovoljstva, oličene u političkim i stranačkim elitama od lokalnog do najvišeg nivoa, ojačale, prestrojile se i, praktično, iz cijele gužve izašle neokrznute, pa mirnije čekaju izborni oktobar)

Ako se u nekoj varijanti naše sretnije budućnosti, nađe onaj ko će se upustiti makar u najpovršniju analizu prvih dana februara 2014. godine u **Federaciji BiH**, neće imati težak posao. I uz samo neke, osnovne podatke, moći će bez problema kompletirati sliku, čija suština je sažeta u naslov ovog teksta. I, dakako, time sebi otvoriti put za lakše nalaženja odgovora na mnoga pitanja, koja su dovela do socijalnog bunta, nemaštovito nazvanog “bosansko proljeće”, a koji odgovori – ni tada, a ni danas, dva-tri mjeseca kasnije–nisu bili nedokučivi.

Iako je još tokom februarskih događaja, pogotovo onako žestokih i vatrenih kakvi su bili tuzlanski i sarajevski, bilo jasno da je to samo (ne)očekivana eksplozija balona nezadovoljstva, koje je dugo nakupljano (balon napuhavan), ipak se ne može ne vidjeti i druga strana medalje – pa kazati kako je sve izvedeno više **nagon-ski**, uz dominantnu pomoć strasti i revolta, nego **organizovano**, planski, uz dominaciju racionalnih poteza, precizno pripremljenog raspleta i očekivanog (željenog) efekta. To što se, kao izraz nezadovoljstva, u svemu tome

TEME

rodio **Plenum gađana**, kao prilično zbrzdaz-dolisana, ali nikako ignorisanja vrijedna varijanta koncentracije stavova, raspoloženja i ekstrakta neslaganja s onim kako se i šta radi u vlasti, jedna je od bitnijih dimenzija događaja. Ali, u isto vrijeme, to je bio samo logičan početak spontaniteta u izražavanju bunta, nikako garancija da će on biti kanalisiran u željenom, a još manje plodonosnom smjeru.

Bunt je krenuo s greškama

Mnogo startnih slabosti ili, plastično kazano, "konstrukcionih grešaka", moralo je pasti u oči još od početka. Prevelika količina inercije i improvizacije, kao vrsta spontaniteta, dakle nagona i nezadovoljstva, zasjenila je neophodnu **potrebu plana, organizacije i vođstva**. Čitava priča je imala odveć pretenzoznu ambiciju *r e v o l u c i j e*, zanemariivši podatak (iskustvo) da, onako kako je započela, od prave revolucije nije imala ni "r". Nekoliko je razloga za to, a tri su najupadljivija:

1. **Nezadovoljnu masu je činio konglomerat, ako ne i galimatijas raznih socijalnih, generacijskih i obrazovnih slojeva**, s pomiješanim očajem opljačkanih radnika privatizacijom upropaštenih fabrika, s razlogom uspaljenom masom nezaposlenih mladih ljudi, koji ne vide nikakvu perspektivu u postojećim prilikama, te sa usputnom gomilom narko-alkoholičara, zgubidana, besposličara i sličnih (maloljetnih i punoljetnih) dripaca, kojima je jedini cilj bila agresija, rušenje, pljačka, paljevina;

2. **U zahtjevima, upućenim Vladi TK**, čiji su temelji, zidovi i redovi odavno bili uzdrmani, pa je za svakog iole obavještenijeg bilo samo pitanje načina i dana kada će i kako neslavno otići, buntovnici su u "organizovanom neredu", bez sistema i logičke potke, nedovoljno artikulirano ispisali spiskove želja i zahtjeva, uključujući i one (uglavnom finansijske) koji su naprosto nemogući, a čiji je legitimitet bio samo u podatku da su–ko-

liko osnovani, toliko i daleko od realnih i izvodljivih,

3. **Od početka nije bilo jasno na kakvoj ideji, na kojoj osnovi se temelji bunt**, a posebno to–ko ga vodi – da li kontradiktorna osoba liječenog narkomana, da li notorni primjerak notornog lokalnog probisvijeta ili, pak, neko ozbiljan, a nevidljiv, ko će imati kakvu-takvu lidersku harizmu i umjeti kanalisati zahtjeve, a istovremeno biti i stvarni autoritet i vođa, jer bez vođe uspjeha nemaju ni navijači na fudbalskim utakmicama, a kamoli demonstranti protiv trule, dotrajale i nesposobne vlasti.

Uz ova tri, bilo je još atributa, koji su, od starta, upitnim činili smisao, argumentarij i ostvarljivost onoga što su buntovnici tražili. Uz, stalno ponavljajmo, osnovanost i opravdanost većine zahtjeva i motiva, koji su do demonstracija i nezadovoljstva doveli. Pogotovo onih, vezanih za smijenjenu kantonalnu izvršnu vlast, u kojoj je Vlada tri puta avanturistički rekonstruisana za nepune tri godine i, samim tim, vlastitim neradom i nesposobnošću – skratila sebi rok trajanja.

Šta je sve u pozadini

Mnogo ozbiljnije, složenije i teže su okolnosti, koje se ne vide na prvi pogled, a u pozadini su onoga što je bilo "pogonsko gorivo" za socijalni bunt u februaru ove godine.

To je, da se podsjetimo, prije svega, **pljačkaška privatizacija i krimi-korupcionaški način** na koji su upropaštene brojne fabrike i preduzeća, koja su nekada bila vrijedni simboli razvoja i dokazanog ekonomskog prosperiteta.

Zatim je tu gotovo dvadesetogodišnje političko nasljeđe (iskustvo) stranačkog prekopavanja (čitati: upropaštavanja) svega što se radi u državi (a što se moglo upropastiti). Poslije početnog nacionalnog, došlo je do dijeljenja i po mnogim drugim linijama, najviše idejnim i političkim, pa se kod nas javio nus-proizvod demorkatije, ono što ov-

dje nikad neće uspjeti – profiliranje na lijevi i desni centar, strogi centar, poluljevicu i poludesnicu... Ukratko, na ono što je gladnom, nezaposlenom i besperspektivnom narodu (čovjeku), nezavisno od njegovog nacionalnog i svakog drugog profila, fatalno suzilo horizonte budućnosti i pojačalo sumrak sadašnjosti.

U takvim (ne)prilikama, bilo je, zaista, samo pitanje načina, trenutka i neposrednog povoda za eksploziju onog dugo napuhanog balona. U **tuzlanskim kantonalnim uslovima**, to se moglo naslutiti poodavno, a naročito u drugoj polovini 2013. godine. Još jasnije je to nagoviješteno s prvim danima 2014. i rastom temperature pri redovnom okupljanju nezadovoljnih radnika "Dite", "Konjuha", "Polihema", "Guminga" i drugih upropaštenih preduzeća – srijedom, pred zgradom kantonalnog pravosuđa i zgradom Vlade TK u Tuzli. Kulminacija u vidu dostizanja tačke usijanja, zbila se u srijedu, 5. februara, kada je nekoliko stotina demonstranata, okupljenih pred Vladinom zgradom u Tuzli, zatražilo razgovor s premijerom **Seadom Čauševićem**, a ovaj napravio političku grešku, koja ne pristaje ni pripravnici među javnim radnicima, pristajući na to da mu na razgovor dođe pet, a ne 14 predstavnika, koliko su tražili već "usijani" nezadovoljnici.

Tog trenutka i na takav način, upaljen je fitilj. Policija je, doduše, tog dana obuzdala bunt. Fitilj se mogao rasplamsati idućeg dana, ali je to ipak ostavljeno za petak, 7. februara. Uz, očito je, odgovarajuće pripreme, među kojima i rušilačke, sve se odigralo onako kako to i biva u uslovima nekontrolisanog agresivnog nezadovoljstva, čemu je u prilog išlo i to što je policija, dva dana ranije, spriječila (uz mnogo veći broj povrijeđenih policajaca, nego protestanata) masu da uđu u zgradu Vlade, da bi u petak 7. februara odstupila – jer je bila optužena za prekomjernu upotrebu sile. Nestankom posljednje prepreke pred razjarenim nezadovoljnicima, počelo

je ispisivanje jedne od najneslavnijih stranica lokalne istorije, u kojoj je politika zabrljala "do daske", nezadovoljnici kratkoročno (rušilački) ostvarili ono što su naumili, ali – cilj nisu ni naslutili, a kamoli postigli. Jer, očigledno su dobro znali protiv čega i koga su, čime su s razlogom nezadovoljni, nego kako, s kim i na koji način to postići. I, što je najgore, onaj ko je za sve kriv – elegantno se (zasad?) izvukao, ne fali mu ni dlaka s glave, a šteta koja je počinjena će biti fakturisana svima nama, jer ćemo je svi plaćati.

Promjene samo u Tuzli

Dva-tri mjeseca kasnije, saldo "bosanskog proljeća" je vrlo mršav. Tačnije: ništa od važnog što se htjelo – nije postignuto. Tek sredinom aprila je **Federalna vlada** objavila spisak promašenih privatizacija, među kojima su i firme iz Tuzle, čiji radnici su opljačkani, prevareni, ukratko upropašteni, pa su i bili među februarskim demonstrantima. Ali, niti nam je rečeno zašto se (ako ne zbog izbora) to objavljivanje spiska tek sada čini, a moglo se i moralo uraditi mnogo, mnogo prije, niti je započeta nužna revizija privatizacije, niti ima izgleda za to da se na odgovornost pozovu oni koji su sve zamutili i dobro se okoristili, niti će to smanjiti katastrofalnu nezaposlenost, radnicima platiti doprinose, vratiti plate, uvezati staž i omogućiti penzije.

Sve ovo, naravno, nije nikakvo iznenađenje. Iz razloga koji su spomenuti kao hendikepi socijalnog bunta još od početka, optimizam nije imao osnova ni onda kad je sve poodmaklo. Sada je još jasnije da su najlošije u svemu prošli oni koji su imali najviše razloga i povoda za bunt. Od pet kantona, u kojima se on rasplamsao, samo je u Tuzli izabrana nova Vlada – kao tek dio odgovora na pitanje kako, s kim i na koji način izaći iz problema. U Sarajevu, Zenici, Mostaru i Bihaću je ostalo sve po starom. Vlade funkcionišu u karikaturnoj varijanti tehničkog mandata, a zapravo rade sve što su i dosad ra-

dile – samo sada bez straha da će biti srušene, jer su već rušene, a nije im se, eto, naudilo.

Pitanje je da li je tačan zaključak da je u Tuzli sve ovo urađeno zato što je ovdje klima najzrelija i situacija najjasnija. Ili, pak, zato što su ovdje problemi najveći i najneizdrživiji? Možda s u pravu oni koji kažu da je u tuzlanskom iskustvu na najvišoj tački bio s t r a h dosadašnje vlasti, pa se ona, želeći spasiti голу kožu, povukla bez velikog otpora. Ta ocjena je prilično diskutabilna, jer bi to moglo značiti da sarajevska, zenička, mostarska i bihačka kantonalna vlast – ne zna šta je strah ili da se ne boji naroda. Ne drži vodu ta ocjena zato što je strah, a bilo ga je, očito uglavnom smatran prolaznom "elementarnom nepogodom". Ubrzo ga je zamijenilo uspješno prestrojavanje, davranisanje, uspješno vraćanje političkih elita iz nok-dana i učvršćivanje na zatečenim položajima.

Pojednostavljeno rečeno, posve je sigurno da će one izdržati i tu se održati do oktobarskih izbora, te da se bitnije promjene na njihovu štetu, a pogotovo one koje bi se mogle nazvati udovoljavanjem zahtjevima učesnika socijalnog bunta, neće desiti ni slučajno. Sve se već uveliko podređuje izborima, kampanja je praktično počela i svaka ideja o tome da se nešto korjenito izmijeni, a pogotovo da se bunt ponovi, glatko pada u vodu. Čak i nakon što je međunarodni začim u gustoj čorbi po imenu Bosna i Hercegovina, onaj na radu u nas i onaj što stoluje u **Briselu**, najozbiljnije upozorio političke elite da poslušaju glas naroda – jasno je da elite to niti će učiniti, niti se više boje naroda koji je na njih kidisao onako, ipak, neorganizovano, nepovezano, neefikasno i bez sistema.

Umjesto "Države za čovjeka" – svako sebi?

Priča o tome da rješenje jedino i treba da budu izbori, u našim prilikama zvuči, s jedne strane, debilno i demagoški bljutavo, a s druge – prijeteći i riskantno. Jer, ono što nas čeka, ogromna je nepoznanica i moglo bi se

skuplje i dugoročno mračnije platiti nego ono što sada imamo kao višegodišnju političku, ekonomsku i društvenu krizu, čiji je samo jedan od izraza i manifestacija bio socijalni bunt s početka ovogodišnjeg februara.

Opštedruštvena atmosfera već se iskristalizovala tako što je na političko-stranačkoj sceni mogućnost opcija i izlaza – svedena na minimum. Nakon što trogodišnji opit sa **SDP-ovom** vlašću, tačnije s njegovim većinskim učesćem u njoj, nije dao ni približno očekivan rezultat obećane "**Države za čovjeka**", već je, naprotiv, uspio još više iskomplikovati, čak unazaditi ovu zemlju (do te mjere da cinici kažu kako SDP naprosto ne zna biti u vlasti, jer se u njoj uglavnom ponaša kao slon u staklarskoj radnji?), jasno je nekoliko oštro nametnutih i bespogovorno tačnih činjenica:

Prvo, eksperiment sa pokušajem građansko-liberalne profilacije vlasti poslije izora 2010. godine, ne samo da, nažalost, nije uspio, već je proizveo toliko primjera izopačenja, oponiranja i dekonstrukcije, da ima vrlo malo šanse za to da se ponovi u doglednoj budućnosti (čitati: sve realne prognoze govore da će se to ispoljiti tako što će SDP platiti ceh na ovogodišnjim oktobarskim izborima);

Drugo, međunarodni napredak naše zemlje i njena evropska perspektiva, zaustavljeni su prije pet-šest godina i to ne samo zbog posljedica nesretnog potapanja "**Aprilskog paketa**" u državnoj skupštini, aprila 2006., a kasnije famoznog slučaja **Sejdić-Finci**, već i stoga što je Brisel naizgled naivno, a zapravo smišljeno prepustio ključna pitanja naše sudbine domaćim političarima, iako zna da se oni ni o čemu važnom ne mogu i ne žele dogovoriti, pa sada alibi za promašaje, blokade i zastoje traži u njihovom neradu, a ne u svojoj proračunatoj nezainteresovanosti (i preokupiranosti krupnijim i važnijim problemima, tipa odnosa **Beograda i Prištine**, stanja u **Siriji** i, odnedavno, zbivanja u **Ukrajini**);

Treće, a možda i dugoročno najvažnije – februarski socijalni bunt bi mogao biti jedna vrsta vjetra u leđa nacionalnim političkim

partijama i, uopšte, mentalitetu i provjerenoj šemi nacionalne homogenizacije, slično prilikama s početka devedesetih godina prošlog vijeka. I to zato što su propali "laboratorijski ogledi" s drugim opcijama političkog rada i organizovanja (anemična socijaldemokratija i rahitični liberalizam) u uslovima ekonomskog raspada i pravednog brodoloma, pa je "interes naroda" i "jedina garancija" to da se opet svako okrene sebi i svom političko-nacionalnom jatu.

Sumrak ljevice i još dalja budućnost

Ako se desi ovo posljednje, a izgledi baš za to su najrealniji, onda je – s jedne strane – sigurno da se uskoro neće pojaviti vedrina na nebu naše evropske budućnosti, a – s druge strane – to bi mogao biti početak konačnog sumraka liberalnih i ideja ljevice na bosansko-hercegovačkim prostorima. Zapravo, ako ćemo biti do kraja dosljedni, to će značiti definitivni prestanak postojanja surogata ljevice, u šta se beznadežno izvrgao **SDP BiH** (čiji predsjednik onomad to potvrdi, rekavši, ne trepnuvši okom, "ja sam ljevičar u širem smislu riječi" /?!/), te otvaranje novog manevarskog prostora za duboko utemeljivanje nacionalnog, dakle desnog, konzervativnog političkog organizovanja, koje ima podršku u većem dijelu Evrope i koje, uostalom, (do ovogodišnjih majskih izbora) čini većinu poslanika **Evropskog parlamenta** u **Strazburu**.

Sumrak ljevice, koji je planski i sistematski započeo rušenjem **Berlinskog zida**,

padom komunizma i zatiranjem socijalizma u Evropi, tako će doći u svoj posljednji, peti čin, onako kako se inače dešava u dobro koncipiranim klasičnim dramama. S tom razlikom što se u ovoj, našoj drami, koja traje skoro dvije i po decenije, za to vrijeme desila agresija, rat, nebrojeno žrtava, nasilja, zla i zločina i što se, izgleda, iz toga nije dovoljno naučilo – pa i dalje idemo u korist svoje štete, a protiv pameti, normalnog svijeta i normalne budućnosti.

Pokušaj sa "bosanskim proljećem" početkom februara ove godine, bio je nagovještaj optimizma, koji je mogao biti potka dugo čekanih i traženih promjena. Nažalost, zapelo se na prvom koraku, jer se pokazalo da su politički brlozi, štabovi i rovovi, u kojima se sistematski kumuje našoj nesreći, mnogo jači, otporniji i žilaviji (ostavke su, u vidu kolateralne štete, podnijeli samo neki – poput čelništva KO SDP BiH Tuzla) nego što se činilo. I zato su iz svega baš oni izašli skoro neokrznuti, kao nezvanični pobjednici – osnaženi, prestrojili su se, ponovo udahnuli i krenuli da nastave ono što su dosad radili, samo drugim sredstvima i na malo drukčiji (lukaviji) način.

Ali, i dalje protiv nas, protiv ove zemlje, protiv njenih naroda i građana, protiv zdrave pameti. Samo u svoju korist i samo za svoj račun.

Do oktobra i novih izbora, a onda – daleko bilo! - sve ispočetka?

Begovska nošnja, 1914. g. (inv. br. poz. 937; inv. br. neg. 2538)